

**QIZAMIQ — BELGILARI, YUQISH YO'LLARI, ASORATLARI,
DAVOLASH, OLDINI OLISH**

Yusupova Nasibaxon Egamberdiyevna

Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

Pediatrica fani o'qituvchisi.

Qizamiq (lot. *Morbili*) — o'tkir infeksiyon virusli infeksiya bo'lib, o'ta yuqumli hisoblanadi. Kasallik belgilari yuqori isitma, xarakterli toshma, tomoq og'rig'i, yo'tal, organizmning jiddiy intoksikatsiyasi bilan namoyon bo'ladi. Qizamiq bilan har qanday bola, hatto kattalar ham xastalanishi mumkin. Bunda kasallik og'ir kechishi, asoratlar chaqirishi va ba'zan o'limga olib kelishi ehtimoli mavjud.

Ushbu kasallik har yili butun dunyo bo'ylab 150 ming kishi, asosan 10 yoshgacha bo'lgan bolalarning umriga zomin bo'ladi. Shu bois, har bir kishi, ayniqsa, yosh bolalarning ota-onasi qizamiq qanday kasallik ekanligini yaxshi bilishlari kerak.

Mundarija

- Kasallik sabablari
- Yuqish yo'llari
- Inkubatsion davr
- Qizamiq alomatlari
 - Bolalarda
 - Kattalarda
 - Qizamiqning atipik shakllari
- Tashxislash
- Qizamiqni davolash
 - Medikamentoz terapiya
- Oldini olish

Kasallik sabablari

Infektsiya manbai bemor kishi sanaladi. Virus havo-tomchi yo'l bilan o'tadi va juda yuqumli hisoblanadi.

Kasallik qo'zg'atuvchisi paramiksoviruslar oilasi, morbilliviruslar avlodiga oid RNK-virusdir. Paramiksovirus organizm tashqarisida beqaror bo'lib, ultrabinafsha nurlari, past namlik ta'sirida tezda nobud bo'ladi, lekin quyi haroratda (-70 °C) saqlanib turish xususiyatiga ega.

Yuqish yo'llari

Qizamiq bilan mavsumiy ravishda — oktyabrdan aprel oyigacha kasallanish — odamlar bu mavsumda ko'proq yopiq xonalarda to'planib o'tirishlari bilan bog'liq. Bolalarning infeksiyalanishi ko'pincha bog'chalarda sodir bo'ladi. Virus tashqi muhitga chidamsizligi tufayli uchinchi shaxslar orqali kasallanish holatlari juda kam.

Infektsiya qo'zg'atuvchisi bemordan sog'lom odamga havo-tomchi yo'l orqali uzatiladi. Kasallikning toshma toshishiga 3-4 kun qolgan muddatida (inkubatsion davrda) virus faol ravishda tarqala boshlaydi. Bu vaqtda kasallikning klinik belgilari kuzatilmaligi sog'lom odamlarning ehtiyot choralari ko'rmasliklariga sabab bo'ladi.

Umumiy ravishda kasallangan bemor atrofdagilar uchun 7-10 kun davomida xavfli sanaladi. Vaktsina olmagan kishilar bemor bilan yaqin aloqada bo'lishda infeksiyalanish ehtimoli deyarli 100% ni tashkil etadi. Qo'zga'tuvchi shuningdek havo yo'llari orqali uzoq masofalarga tarqalishi mumkin, masalan, zinapoyalar, ko'p qavatli uylarda shamollatish shaxtlari orqali va hokazo.

So'nggi o'n yillikda rejalashtirilgan vaktsinatsiya joriy etilishi natijasida bolalarda kasallanish ko'rsatkichi sezilarli darajada kamaydi, ammo aholining katta yoshli qismi orasida paramiksovirusga qarshi immunitetga ega bo'lmaganlar ko'pchilikni tashkil etadi. Bu kattalar orasida kasallanishlar ko'pligi, shuningdek qizamiq bachadon ichida onadan bolaga o'tishi holatlarini keltirib chiqarmoqda.

Agar odam kasallikka chalinib, tuzalib ketgan bo'lsa, unda umrining qolgan qismiga qadar doimiy immunitet shakllanadi va takroriy kasallanish ehtimoli juda kam. Qayta kasallanish holati odatda immunitet tanqisligi bilan bog'liq bo'ladi.

Ikki yoshgacha bo'lgan bolalarda qizamiq bilan kasallanish odatda onada paromiksovirusga qarshi tabiiy yoki vaktsina hisobiga hosil bo'lgan immunitet mavjud bo'lmaganda kuzatiladi. Chaqaloqlar uchun kasallikning xavfi hisobga olinib, homiladorlikni rejalashtirish davrida ayollarga paramiksovirusga qarshi vaktsina olish tavsiya qilinadi.

Inkubatsion davr

Qizamiq qo'zg'atuvchisi inson organizmiga nafas yo'llarining shilliq qavatlarini va ko'rish a'zolari orqali kiradi.

Virus kirganidan uch kun o'tgach, paramiksovirus qon oqimiga o'tadi, limfa tugunlari orqali tarqaladi va taloqda cho'kadi, u yerda inkubatsiya davri davomida (7-17 kun) qon oqimida faol ravishda ko'payadi.

Virusning inkubatsiya davri tugagach, yangi hosil qilingan viruslar butun organizm bo'ylab tarqalib, teri, kon'yuktiva, oshqozon-ichak trakti a'zolari, nafas olish va asab tizimini shikastlaydi.

Qizamiq alomatlari

Qizamiq alomatlari kattalar va bolalar organizmining yetukligi, fiziologik jarayonlarning farqi va immunitetning shakllanganligi nuqtai nazaridan farq qiladi. Kattalarda kasallik ko'pincha bolalardagiga nisbatan og'irroq kechadi.

Bolalarda

Bolalarda belgilar kasallikning davriga qarab farq qiladi. Kattalar belgilar va umumiy intoksikatsiya bilan ifodalanadigan dastlabki davr 3-5 kun davom etadi.

Virus yuqori nafas yo'llarining kapillyarlariga zarar yetkazadi, natijada burun shilliq qavati faollashadi va himoyaviy oqsil ishlab chiqara boshlaydi. Bu jarayonga tomoq va burun ta'sirlanishi belgilari hamrohlik qiladi. Nafas olish yo'llarining shilliq qavatlarini shishishi laringospazmga qadar rivojlanishi mumkin.

Nafas yo'llaridagi yallig'lanish jarayoni ovoz boylamlariga tarqaladi. Qizamiqning o'ziga xos alomatlari — bo'g'iq, xirillagan ovoz va xarakterli «laycha» yo'tal.

Qovoqlar ichki qoplamlarining shishishi patogen bakteriyalarni ko'payishiga sharoit yaratib beradi, yallig'lanish jarayoni esa yorug'likka ta'sirlanish reaksiyasi boshlanishiga hissa qo'shadi.

Qizamiqning bu belgilari paramiksovirus tomonidan chaqirilgan bo'yin limfa tugunlarida yallig'lanish jarayonlari bilan bog'liq. Bu holat bosh tomirlarida qon va limfa dimlanishi, shish bilan kechadi.

Kasallikning 2-4 kunda yumshoq tanglay shilliq qavatida diametri 0,5 santimetrgacha bo'lgan qizil dog'lar shakllana boshlaydi. 24-48 soat ichida shilliq qavatning umumiy giperemiyasi bilan birlashib ketadi.

Qizamiqning kataral davridan so'ng terida xarakterli qizamiq toshmalari toshishi davri keladi. Toshma kasallik manifestatsiyasidan 3-4 kun o'tgach, birinchi navbatda yuzning old qismida paydo bo'ladi. Keyinchalik u bo'yin, gavdaning yuqori qismiga tarqaladi va asta-sekin butun tanani, shu jumladan, qo'l-oyoqlarni qoplab oladi.

Qizamiq toshmalari dog'li-papulyoz ekzantema deb nomlanadi. U teri sathidan ko'tarilib turuvchi noto'g'ri shakldagi pushti tugunchalar ko'rinishida bo'ladi. Papulalar qizil dog'lar bilan o'rab olingan bo'lib, bir-biri bilan birlashishga moyil bo'ladi. Bu davrda umumiy intoksikatsiya bosh og'rig'i va isitma bilan namoyon bo'ladi.

Bundan tashqari, ekzantemada yo'tal va tumovning kuchayishi kuzatiladi. Bu muddatning davomiyligi 4-5 kunni tashkil etadi, shundan so'ng dog'lar oqaradi, rangi o'zgaradi, hajmi kichrayadi. Bemorning ahvoli yaxshilanadi, virusning yuqumliligi kamayadi.

Asosiy adabiyotlar:

1. Q.Inomov, M.G'aniyeva —Pediatriyada hamshiralik ishi|| Toshket ILM-ZIYO 2017y.
2. M.F.Ziyaeva. Z.O.Rizaeva. —Bolalarda xamshiralik parvarishil. Toshkent, —Fan va texnologiya|| 2012 yil.
3. M.A. Fozilbekova, X.S. Zaynitdinova —Terapiya va ginekologiyada hamshiralik ishi||—O'QITUVCHI|| NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI TOSHKENT – 2004.
4. L.N. Yasharova, F.T. Asqarova —Ayollarda parvarish xususiyati|| Toshkent – —ILM ZIYO|| – 2014 yil.
5. Ya.N. Allayorov —Terapiya va ginekologiya|| Toshkent, 2017.
6. Ya.N. Allayorov —Terapiya || Toshkent, 2008.

Internet saytlari

1. ziyonet.uz
2. med.uz
3. minzdrav.uz
4. tma.uz
5. tashpmi.uz